

Notiser

Kommentar till Svante Bohmans inlägg "Myten om det givna", FT 1988:4.

Som ett "spöke" ur filosofins historia (Bohmans ord, s 21) stiger en av den klassiska Uppsala-filosofins mindre profeter, f lektorn Svante Bohman, fram ur skuggorna för att över min person tömma sin vredes skålar.

Vad som för Bohman, herostratiskt ryktbar som huvudperson i den egenartade striden kring Uppsala-filosofin och Tegnér's föregivna common-sensefilosofi, varit så förgripligt i min opretentiösa lilla uppsats i FT 1987:2 är emellertid ej så lätt att utläsa ur hans alster - för så vitt det nu inte helt enkelt är det att jag råkat uttrycka mig välvilligt om den av Bohmans lärare Phalén dels efterbildade, dels kritiserade Edmund Husserl. Det märkliga är nämligen att hans inlägg, trots sin rubrik - "Myten om det givna" - och trots sin mot mig föga vänliga ton, inte innehåller ett uns av argumentation i sak.

Redan Bohmans första ord visar att han sannolikt inte förstått mycket av den av honom uppmärksammade uppsatsen. Han talar nämligen där om "Dick Haglunds försvar och modernisering av sitt och Edmund Husserls fenomenologiska tänkesätt" (s 18). Trots att jag här av Bohman tydligen jämföras med en av vårt århundrades (i fackkretsar) mest omdebatterade filosofer, måste jag beklagligtvis omedelbart protestera. Jag kan nämligen för egen del alls inte acceptera det som för Husserl var det väsentliga i hans filosofi. Något för oss gemensamt "fenomenologiskt tänkesätt" finns alltså inte, och jag känner därför ej heller behov av att försvara något sådant. I den avhandling Bohman åberopar - men tydligen alls inte har läst - ägnar jag sålunda ett betydande utrymme åt granskning och kritik av Husserls åsikter på flera områden. Inte minst kritiserar jag de för Husserl allra mesta centrala delarna av hans filosofi, sådana som teserna om reduktionerna, möjligheten av apodiktisk kunskap, av väsensskådande etc.

Men Bohman kan i sin devota beundran för Phalén tydligen inte föreställa sig ett sådant mera nyanserat ställningstagande till en gestalt ur filosofins historia. — för honom är allting antingen svart eller vitt.

Låt mig därför uttryckligen säga, att när jag på tal om Husserl någonstans i min avhandling säger något i stil med att "Husserl har, anser jag, gjort mera verkliga framsteg mot en bättre och mera fullständig förståelse av medvetandets natur än någon annan filosof sedan Aristoteles och Kant" (Bohmans försvenskning, s 18), så betyder det på intet sätt att jag skulle känna mig skyldig att acceptera Husserls ståndpunkter på andra områden - eller, faktiskt, ens på detta!

För undvikande av alla missförstånd bör jag kanske också påpeka, att jag i viktiga avseenden delar Bohmans uppskattning av Phalén. Det är ur denna synpunkt enbart beklagligt att denne kommit att utnyttjas som slagträ i Bohmans inlägg.

På näst sista sidan snuddar Bohman vid min kritik av den metafysiska realismens kunskapsteoretiska aspekt. Till detta Bohmans resonemang vill jag först säga följande: Om Bohman inte kan se att det är ett orimligt antagande att en per-

son kan "transcendera medvetandet på ett sådant sätt, att han kan jämföra det som s a s ligger i medvetandet, det *han är* medveten om, med det om vilket intet direkt medvetande kan föreligga" (min uppsats s 11, citerat av Bohman s 21; jfr nedan) kan jag bara beklaga. Närmare än så till en direkt självmotsägelse kan man enligt min uppfattning knappast komma inom vardagsspråkets ramar.

Den egenartade "tolkning" av denna just citerade utsaga, som Bohman därpå ger med hjälp av termer som "konträr" och "kontradiktorisk", kan nog bara uppfattas som ett uttryck för akut argumentnöd. Bohman påstår att "Här tänker sig Haglund oklart en kontradiktorisk motsats mellan det som inte är objekt för en persons medvetande och "det som s a s ligger i medvetandet, det *är han* medveten om " " (s 21). Detta utlägges sedan på följande absurda sätt: "vilket betyder att det är inte bara objekt för medvetandet, utan själva medvetandet om objektet är samtidigt sitt eget objekt". Bohmans skäl för denna vantolkning måste jag överlåta åt läsarens gissningar. Det är visserligen sant att två ord i den inskjutna bistasen, här kursiverade, genom ett korrekturfel kommit i fel ordning, varigenom satsen blivit syntaktiskt felaktig. Någon svårighet för en välvillig läsare att rätt förstå det sagda föreligger dock knappast, och inte ens på Bohmans manér avskild från sin fortsättning medger ju denna bisats den tolkning Bohman gör. Nog vore det väl också en smula snöpligt, både för mig och för Bohman, om ett ensamt korrekturfel skulle vara den enda grund Bohman kan åberopa för att tvärtemot en utförlig argumentation i min av honom citerade avhandling tillskriva mig - och Husserl! - en uppfattning som går tvärt emot allt vad både jag och Husserl har skrivit i ämnet.

Jag vill här också tillägga, att om Bohman alls hade känt till Brentano och därmed också dennes kritik av vad han kallar adekvationsteorin om sanning (det vi numera oftare kallar korrespondensteorin) borde han (Bohman) utan större svårighet ha förstått det av mig förda parallella resonemanget.

För min del anser jag, att Brentano har rätt i huvuddelen av sin kritik, men att han därav drar en felaktig slutsats. Han visar enligt min mening övertygande, att om vi accepterar korrespondensteorin om sanning, så innebär detta att apodiktisk kunskap om empiriska ting är ouppnåelig. Brentano drar för sin del härav den slutsatsen, att vi måste förkasta korrespondensteorin (adekvationsteorin) om sanning och ersätta den med en annan, nämligen Brentanos egen evidentsteori.

Min slutsats är i stället att vi en gång för alla måste uppge vår förhoppning om apodiktisk kunskap om syntetiska utsagor (d v s i empiriska frågor). Men därmed bortfaller givetvis också vad jag uppfattar som den viktigaste grunden för Brentanos ovannämnda egendomliga lära om de psykiska fenomenens dubbla objekt, den lära som alltså såväl jag som Husserl på det bestämdaste har tagit avstånd ifrån.

Dick A R Haglund

Simon Blackburn, som är filosofilärare i Oxford och redaktör för tidskriften *Mind*, har nyligen i en debattartikel i *Times Literary Supplement* (Dec 30-Jan 5) berört frågan om universitetsstudier i filosofi kan anses vara "nyttiga". Bland annat refererar han en amerikansk undersökning som tycks visa att filosofi är nyttigare än något annat ämne som förberedelse till forskarutbildning i andra ämnen. Blackburn skriver: "Lyckligtvis finns det en större studie, som jag känner till, som ger starka belägg för att filosofistudier innebär en utomordentlig förberedelse till och med för de mest praktiska yrken. Det är den analys av resultaten av standardprov för elever som utexaminerats från college under åren 1964-1982, som har publicerats av American National Institute of Education. Dessa data kommer från prov som används vid antagningen av sökande till forskarutbildning och specialhögskolor (professional schools) i Förenta Staterna. De visar att studenter som har filosofi som huvudämne i sin examen (philosophy majors) klarar samtliga prov betydligt bättre än genomsnittet, och att ingen annan grupp är lika framgångsrik. Exempelvis fann man att studenter med filosofi som huvudämne låg 11% över genomsnittet i ett prov för antagning till forskarutbildning i företagsekonomi (Graduate Management Admissions Test), att endast studenter med matematik som huvudämne hade bättre resultat på detta prov, och vidare att studenter med företagsekonomi som huvudämne var betydligt sämre, och också sämre än genomsnittet för alla prov, samt att filosoferna var bättre än matematikerna i fråga om förmåga till verbal argumentation. Författaren till undersökningsrapporten drar slutsatsen att "studenter som har ett huvudämne som kännetecknas av formellt tänkande, strukturella samband, symboliska språk och deduktiva resonemang har genomgående bättre resultat än andra på dessa prov". Och man bör då komma ihåg att dessa prov är avsedda att välja ut blivande jurister, företagsledare och affärsmän, inte intellektuella" (översättning: Lars Bergström).

Blackburns artikel handlar för övrigt om de stora nedskärningar som Thatchers regering har gjort på universiteten, inte minst i fråga om filosofifämnet, och som har lett till att en rad kända engelska filosofer lämnar England och flyttar till Förenta Staterna. Blackburn hör själv till dessa emigranter, och han nämner vidare Bernard Williams, Crispin Wright, John McDowell, Julia Annas, Philip Pettit, Neil Tennant, Alan Ryan, Steven Lukes, Colin McGinn, Charles Taylor, Amartya Sen, Kit Fine och Hans Kamp.

Kaj Børge Hansen har skrivit en licentiatavhandling som heter *Ideas on Bell's Theorem*. Den har publicerats av Filosofiska institutionen i Uppsala, 1989.

Kaj Børge Hansen har också på samma förlag och samma år utgivit ett *Kompendium i logik*, som är avsett att användas som studiematerial tillsammans med Dag Prawitz' lärobok *ABC i symbolisk logik*, som också den har utgivits av Filosofiska institutionen i Uppsala.

Sven Ove Hansson har givit ut en ny bok, *Om frihet, jämlikhet, broderskap! Tre nyckelord till den politiska filosofin*, Tiden, 1989.

I ett av de senaste numren av VEST, Tidskrift för vetenskapsstudier, som utges av institutionen för vetenskapsteori i Göteborg, finns det en stor översiktsartikel av Thomas Brante och Margareta Hallberg om "Kontroversen om dödsbegreppet".

En samling uppsatser av Hans-Georg Gadamer har publicerats i översättning på bokförlaget Daidalos under titeln *Förnuftet i vetenskapens tidsålder*, 1989. Daidalos har också återutgivit en del klassiska filosofiska texter, exempelvis Aristoteles: *Den nikomakiska etiken*, Fichte: *Första inledningen till vetenskapen*, Hegel: *Förnuftet i historien*, Hume, *Om det mänskliga förståndet*, Kant: *Grundläggning av sedernas metafysik*, Spinoza: *Etik* och Husserl: *Fenomenologins idé*. Adressen till Daidalos är: Box 12304, 402 43 Göteborg.

Ingvar Johansson har nu publicerat ett magnum opus, som han arbetat på sedan 1975, *Ontological Investigations. An Inquiry into the Categories of Nature, Man and Society*, Routledge, London och New York 1989.

Inom projektet "Våra begrepp om språk" vid institutionen för lingvistik i Uppsala har Per Segerdahl utgivit en skrift med titeln *Kritik av den rena förmågan. Searle och The Background* 1989.

Medarbetare i detta nummer av *Filosofisk tidskrift*: Henrik Bohlin är doktorand i teoretisk filosofi i Stockholm, Nils-Eric Sahlin är docent i teoretisk filosofi i Lund, Dick Haglund är professor i religionsfilosofi i Lund, Carl-Göran Heidegren är FD i sociologi i Lund, Ingmar Persson är docent i praktisk filosofi i Lund, Christian Munthe och Björn Eriksson är doktorander i praktisk filosofi i Stockholm.